Aydın Mədətoğlu
Bizim yazar

Qazi Mustafa Kamal Paşa-Atatürk

Milli, dini və insani duyğularla bəslənən, Türk kimi yaşayıb, Türk kimi yüksələn və Türk kimi bu dünyanı tərk edib əbədiyyətə qovuşan əsil türklər yalnız öz millətinə deyil, bütün insanlığa xidmət etmiş, bəşəriyyətin böyük bir bölümünü zaman-zaman rifaha ulaşdırmış, elmi, ictimai, iqtisadi və siyasi baxımdan durmadan yüz illərlə yüksəlmiş, beş min illik bir dönəmdə tarixə mədəniyyətin ən yüksək mərhələsi sayılan 25 imperatorluq, 60 dövlət, 4 atabəylik, 32 bəylik, 35 xanlıq və 9 Cümhuriyyət bəxş etmişlər. Türklərin bu əzəmət və yüksəlişi onun düşmənlərini qıcıqlandırmış, Türkləri yox etmək və ya ən azı zəif duruma düşürmək üçün yüz illərlə düşünüb-daşınmış, nəhayət XX yüzilliyin ikinci onilliyində bu istəklərinə nail olmuşdular. Türk düşmənləri birləşib Türklərin 600 illik Osmanlı İmperatorluğuna son qoymaqla da kifayətlənməyib Türkiyə Türklərini də digər Türklər kimi əsarət altına almağa girişmişdilər. Bu məqsədlə onlar Türkiyənin içində yaşayan xristian yunanları və ermənilər həryönlü dəstəkləyərək ölkə daxilində qətlamlar törətmiş, ölkəni və xalqı yağmalamaqla Türkiyə Türklərini də dövlətdən məhrum etməyə çalışmışdılar. Ölkənin belə bir durumunda Tanrı öz ordusu saydığı Türk millətinin bağrından bir qurtarıcı çıxarmış və bu qurtarıcı Türk millətinə yeni bir həyat bəxş etmişdir. Bu qurtarıcı tarixdə məşhur Qazi Mustafa Kamal Atatürkdür.

Əsil adı Mustafa olan Atatürk 1881-ci ildə Səlanikdə anadan olmuş, atası Əli Rza Əfəndi, anası Zübeydə xanımdır. Ata tərəfindən ulu babası Hafiz Əhməd Əfəndi XIV-XV əsrlərdə Konya və Aydından Makedoniyaya yerləşdirilən Qocacıq Yüryüklərindəndir. Anası Zübeydə xanım isə Səlanik yaxınlarındakı Lanqaza qəsəbəsinə yerləşmiş qədim bir Türk ailəsinə mənsubdur. Milis zabiti, vəqf katibi və daha sonra taxta ticarəti yapan Əli Rza Əfəndi 1871-ci ildə Zübeydə xanımla evlənmiş, ondan altı övladı olmuş, dördü kiçik yaşlarında ölmüş, 1 may 1916-cı ildə General-leytenant rütbəsinə yüksəlmiş, rus ordularına qarşı savaşaraq Muş və Bitlisi geri almış, Şam və Hələbdəki qısa müddətli görevlərindən sonra 1917-ci ildə İstanbula dönmüşdü. Nəhayət 15 may 1919-cu ildə Qara dəniz sahillərində Türklərlə Pontuscu Rumlar arasında çıxan davamlı mücadiləni yatırmaq üçün Mustafa Kamal Paşaya bəzi əlavə səlahiyyətlər də verilərək ordu müfəttişi təyin edilmiş, ona mühüm vəzifələr tapşıraraq oraya göndərilmişdi. Ona bu səlahiyyətləri verənlər vəziyyəti tam mənası ilə anlamamış və Mustafa Kamal Paşaya tapşırılmışdı ki, bölgədə asayiş və əmniyyəti təmin etsin, silahları topladaraq depolarda mühafizəsini təşkil etsin, müxtəlif yerlərdə qurulan cəmiyyətlərə silah və ordu yardımını önləsin.

Mustafa Kamal Paşa ordu müfəttişi olduğu üçün iki diviziyalı 3-cü və 15-ci Korpuslar da onun əmrində idi. Trabzon, Ərzurum, Sivas vilayətləri ilə Ərzincan və Samsun müstəqil sancaqları da Müfəttişliyin sərhədləri daxilində idi. Müfəttişliyə sərhəd olan qonşu vilayət və sancaqlar ilə kolordular (korpuslar) da Müfəttişliyin müraciətini nəzərə almaq məcburiyyətində idilər. Müfəttişlik Hərbi Nazirliyə bağlı olsa da, daha yüksək məqamlarla da görüşüb məsləhətləşmək haqqına sahib idi.

Mustafa Kamal Paşa bu vəzifə və səlahiyyətlərlə 19 may 1919-cu ildə Samsuna gəldiyi zaman artıq məmləkətin hər tərəfində məhəlli müdafiə cəmiyyətləri qurulmuş və yeniləri də qurulmaqda idi. Belə ki, Ədirnə və ətrafında "Trakya və Paşaeli Cəmiyyəti", Ərzurum və Əlazizdə "Vilayəti-Şərqiyə Müdafiəyi-Hüquqi Milliyə Cəmiyyəti", Trabzonda Müdafiəyi-Hüquqi Cəmiyyəti", İstanbulda "Trabzon və Həvalisi Adəmi-Mərkəziyyət Cəmiyyəti" və s. artıq fəaliyyətdə idilər.
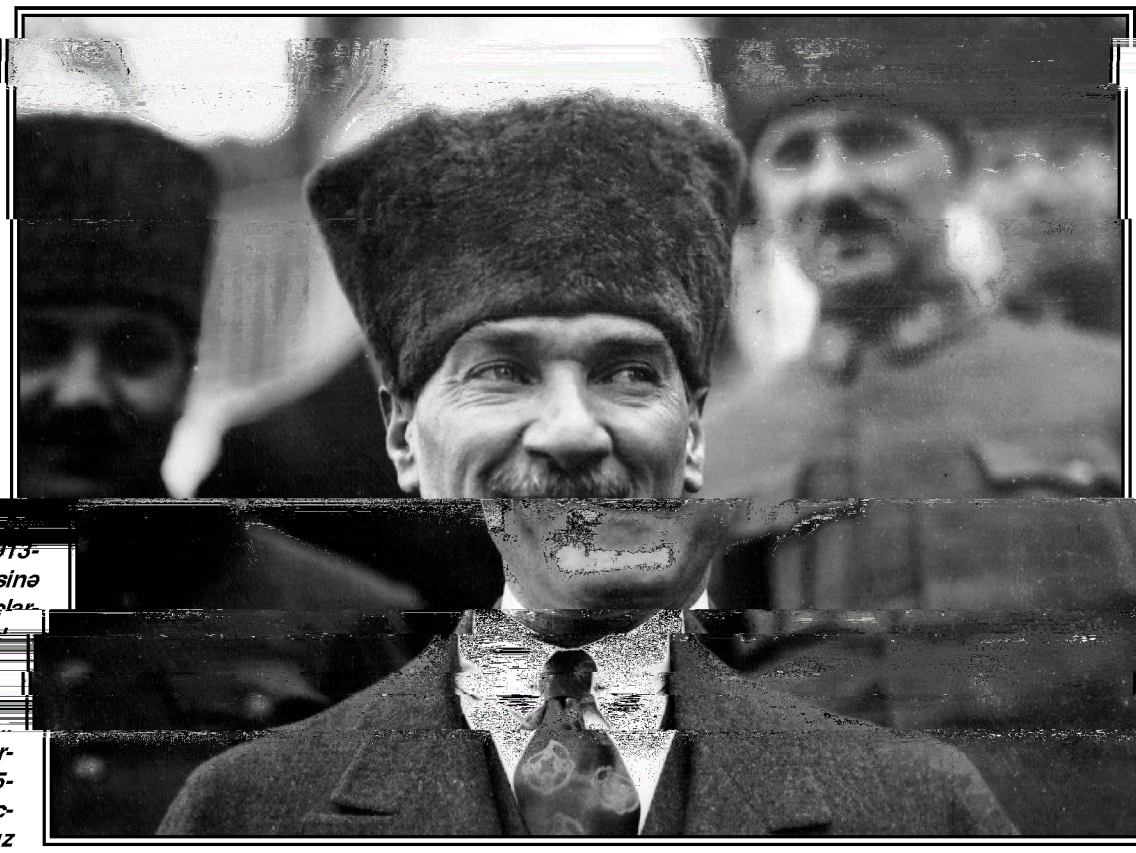
ardı gələn sayımızda